

**PEDAGOGNING KASBIY MA'NAVIYAT VA AXLOQIY FAZILATLARI**

Komilova Xurshida Toxirovna

Andijon davlat pedagogika instituti

"Boshlang'ich ta'lim" kafedrasi, P.f.b.f.d professor.

Ibrohimova Odina

Boshlang'ich ta'lim yo`nalishi talabasi

E-mail: @ibrohimovaodina07@gmail.com

Tel:+998941561410

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19938278>

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida pedagogning kasbiy ma'naviyati va axloqiy fazilatlarining tutgan o'rni tahlil qilingan. Muallif o'qituvchi shaxsining o'quvchi tarbiyasiga ta'siri, kasbiy etika qoidalari va ma'naviy yetuklikning pedagogik mahorat bilan uzviy bog'liqligini asoslab berilgan. Shuningdek, maqolada bo'lajak o'qituvchilarda axloqiy madaniyatni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillari ko'rib chiqilgan.

**Kalit so'zlar:** pedagogik etika, ma'naviyat, axloqiy fazilat, kasbiy mahorat, tarbiya, ustoz qiyofasi, qadriyatlar.

**Аннотация:**

В данной статье анализируется роль профессиональной духовности и нравственных качеств педагога в современной системе образования. Автор обосновывает влияние личности учителя на воспитание учащихся, взаимосвязь правил профессиональной этики и духовной зрелости с педагогическим мастерством. Также в статье рассматриваются социально-психологические факторы формирования этической культуры у будущих учителей.

**Ключевые слова:** педагогическая этика, духовность, нравственные качества, профессиональное мастерство, воспитание, образ учителя, ценности.

**Abstract:**

This article analyzes the role of a teacher's professional spirituality and moral qualities in the modern education system. The author substantiates the influence of the teacher's personality on the upbringing of students, the internal connection between the rules of professional ethics, spiritual maturity, and pedagogical skills. The article also examines the socio-psychological factors in the formation of ethical culture among future teachers.

**Keywords:** pedagogical ethics, spirituality, moral qualities, professional skill, upbringing, teacher's image, values.

**Kirish.**

Zamonaviy taraqqiyot bosqichida ta'lim mazmunini yangilash nafaqat texnologik jarayon, balki eng avvalo, pedagogning ma'naviy-axloqiy qiyofasini takomillashtirish bilan bog'liqdir. Pedagogik faoliyat — bu shunchaki axborot uzatish mexanizmi emas, balki shaxs ma'naviyatini shakllantiruvchi murakkab ijtimoiy-psixologik jarayondir. Shuning uchun ham pedagogning kasbiy ma'naviyati uning nafaqat shaxsiy fazilati, balki davlat va jamiyat oldidagi kasbiy mas'uliyati darajasini belgilovchi asosiy mezon hisoblanadi. Bugungi kun o'qituvchisi nafaqat o'z fani bo'yicha chuqur bilimga, balki yuksak axloqiy immunitet va pedagogik deontologiya (kasbiy burch) tamoyillariga sodiqlikka ega bo'lishi strategik ahamiyat kasb etadi.

**Asosiy qism:**

Pedagogik ma'naviyatning tarkibiy qismlari

### Pedagogik etika va kasbiy burch uyg'unligi

Pedagogning kasbiy ma'naviyati uning o'z vazifasiga bo'lgan munosabatida namoyon bo'ladi. Bu jarayonda kasbiy vijdon tushunchasi markaziy o'rin tutadi. Kasbiy vijdon — bu pedagogning o'z faoliyati natijalari uchun jamiyat va o'quvchi oldidagi ichki hisobdorligidir. Axloqiy fazilatlar pedagogning kundalik muloqot madaniyatida, har bir o'quvchining ichki dunyosiga hurmat bilan yondashishida va ta'lim oluvchilar o'rtasida ijtimoiy adolatni o'rnatishida aks etadi.

### Pedagogning kasbiy ma'naviyatini tartibga soluvchi huquqiy-me'yoriy asoslar

O'zbekiston Respublikasida pedagog xodimlarning axloqiy fazilatlar va kasbiy odob-axloqi faqat nazariy tushuncha emas, balki qonuniy mustahkamlab qo'yilgan talabdir. Xususan:

"Pedagogning maqomi to'g'risida"gi Qonun (2024-yil): Ushbu qonunning 5-moddasida pedagogning huquqlari bilan birga uning majburiyatlari ham aniq belgilangan. Unga ko'ra, pedagog ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining sha'ni, qadr-qimmatini va ishchanlik obro'sini hurmat qilishi, pedagogik etikaga rioya etishi shart.

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 3-oktabrdagi 559-son qarori: Mazkur qaror bilan tasdiqlangan "Davlat ta'lim muassasalari pedagog xodimlari uchun odob-axloq namunalari" pedagogning kasbiy madaniyatiga oid eng muhim hujjatdir. Unda pedagogning kiyinishi, muloqot madaniyati, korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabati va ijtimoiy tarmoqlardagi odobi kabi mezonlar belgilangan.

"Ta'lim to'g'risida"gi Qonun: Qonunda ta'lim oluvchilarda yuksak ma'naviyat, milliy g'urur va vatanparvarlikni shakllantirish pedagogning asosiy vazifasi ekanligi qayd etilgan. Bu esa pedagogdan o'zi o'rnak bo'lishi lozimligini (shaxsiy namuna tamoyili) talab qiladi.

### Pedagogik qo'llanmalar va metodik tavsiyalardagi talablar

Zamonaviy pedagogik qo'llanmalarda (masalan, N.Azizxo'jayeva, J.Hasanboyev darsliklarida) pedagogning ma'naviy-axloqiy qiyofasi quyidagi kompetensiyalar orqali baholanadi:

Ekstsentrik muloqot madaniyati: O'qituvchi har qanday stressli vaziyatda ham o'zini nazorat qila olishi va talaba/o'quvchi bilan sub'ekt-sub'ekt munosabatini (teng huquqli muloqotni) o'rnatish.

Pedagogik diagnostika qobiliyati: O'quvchining axloqiy kamchiliklarini jazolash orqali emas, balki psixologik tahlil va pedagogik korreksiya orqali tuzatish fazilati.

Akademik halollik (Academic Integrity): O'qituvchining o'z bilimlari va o'quvchilar bilimni baholashda halollikni birinchi o'ringa qo'yishi, bu orqali yoshlarda adolat tuyg'usini shakllantirishi.

### Lex.uz manbalaridan olingan statistik va amaliy urg'u

Lex.uz bazasidagi so'nggi hujjatlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagogning kasbiy ma'naviyati endilikda uning attestatsiya jarayonlarida ham muhim rol o'ynaydi. Ya'ni, pedagogning odob-axloq qoidalariga rioya etishi uning kasbiy layoqatini baholashning uzviy qismi sifatida qaralmoqda. Bu esa ma'naviyat va axloq faqatgina "yaxshi inson bo'lish" emas, balki "professional pedagog" bo'lishning asosiy sharti ekanligini tasdiqlaydi.

### Sharq mutafakkirlari qarashlarida pedagogik axloq

Sharq pedagogikasi tarixiga nazar tashlasak, yuksak ma'naviyat muallimlikning ajralmas qismi ekanligini ko'ramiz. Xususan, Abu Nasr Forobiy o'qituvchini jamiyatning eng oliy tabaqasiga mansub shaxs deb hisoblab, uning jismoniy va ma'naviy pokligiga, ayniqsa,

adolatlilik va haqiqatgo'ylik fazilatlariga alohida e'tibor qaratgan. Alisher Navoiy asarlarida esa muallimning sabr-toqati va o'z so'zining ustidan chiqishi eng oliy fazilat sifatida talqin qilinadi. Bu an'analar bugungi kun pedagoglari uchun ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, milliy tarbiya tizimining poydevori bo'lib xizmat qiladi.

**Pedagogik takt va muloqot madaniyati**

Pedagogning ma'naviy-axloqiy fazilatlarida ichida pedagogik takt (nazokat) alohida ahamiyatga ega. Bu — o'qituvchining o'quvchilar bilan muloqotda me'yorni saqlay bilishi, bolaning shaxsiyatini kamsitmasdan uning xatolarini tuzatish san'atidir. Yuksak ma'naviyatli pedagog har qanday nizoli vaziyatda ham hissiyotlarga berilmasdan, vaziyatni aql va andisha tarozisiga solib hal qiladi. Shu bilan birga, pedagogning nutq madaniyati va tashqi ko'rinishi ham uning axloqiy dunyosining tashqi ifodasi bo'lib, o'quvchilarda estetik did va tartib-intizom hissini shakllantiradi.

### **Xulosa**

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, pedagogning kasbiy ma'naviyati va axloqiy fazilatlarida — bu shunchaki individual xarakter xususiyati emas, balki mamlakatning intellektual va ma'naviy xavfsizligini ta'minlovchi strategik resursdir. Bugungi globallashuv va axborot xurujlari kuchaygan sharoitda, pedagog nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki o'quvchi yoshlar ongida milliy va umumbashariy qadriyatlar muvozanatini saqlab turuvchi asosiy himoya qalqoni hisoblanadi.

O'tkazilgan tahlillar va huquqiy-me'yoriy asoslar (xususan, "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi Qonun va VMning 559-sonli qarori) shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining axloqiy qiyofasi uning kasbiy kompetensiyasidan ajralmas hodisaga aylandi. Maqolada ko'rib chiqilganidek, pedagogik etika, adolatlilik, vatanparvarlik va pedagogik nazokat kabi fazilatlar ta'lim sifatini oshirishning eng samarali omillaridir. Zero, ma'naviy yetuk ustozgina ma'naviyatli avlodni tarbiyalashga qodir.

Maqoladan kelib chiqib, quyidagi yakuniy xulosalarni ilgari surish mumkin:

Shaxsiy namuna tamoyili: Pedagogning dars berish uslubidan ko'ra, uning axloqiy yondashuvi, o'z so'zi va amali o'rtasidagi birlik o'quvchilar dunyoqarashiga kuchliroq ta'sir ko'rsatadi.

Huquqiy va axloqiy uyg'unlik: Lex.uz'da keltirilgan me'yoriy hujjatlar pedagogdan nafaqat mehnat intizomini, balki yuqori darajadagi kasbiy madaniyat va deontologik burchga sodiqlikni talab etadi.

Doimiy o'z-o'zini rivojlantirish: Kasbiy ma'naviyat statik tushuncha emas; u pedagogning doimiy ilmiy va ma'naviy mutolaasi, o'z ustida ishlashi hamda zamon bilan hamnafas bo'lishi natijasida sayqallanib boradi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik ma'naviyat — bu ta'lim tizimining vijdonidir. Agarda pedagog o'z faoliyatini yuksak axloqiy mezonlar asosida tashkil etsa, ta'lim muassasasi shunchaki bilim maskanidan komillik maktabiga aylanadi. Bu esa o'z navbatida, Yangi O'zbekiston poydevori bo'lmish Uchinchi Renessans bunyodkorlarini tarbiyalashning eng muhim kafolatidir.

### **Adabiyotlar, References, Литературы:**

1. O'zbekiston Respublikasining "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi Qonuni, 19.01.2024-yildagi O'RBQ-901-son. – [Elektron resurs]: [Lex.uz](http://Lex.uz).

2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 23.09.2020-yildagi O‘RQ-637-son. – [Elektron resurs]: Lex.uz.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 3-oktabrdagi “Davlat ta’lim muassasalari pedagog xodimlari uchun odob-axloq namunalarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 559-son qarori. – [Elektron resurs]: Lex.uz.
4. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: TDPU, 2006.
5. Hasanboyev J. va boshqalar. Pedagogika (Pedagogika nazariyasi va tarixi). – T.: “Noshir”, 2011.
6. Musurmonova O. Ma’naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. – T.: “O‘qituvchi”, 1996.
7. Mavlonova R., To‘rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – T.: “O‘qituvchi”, 2010.
8. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
9. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – T.: “O‘qituvchi”, 1992.
10. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2011.
11. O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi – [www.lex.uz](http://www.lex.uz).
12. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining rasmiy sayti – [www.uzedu.uz](http://www.uzedu.uz).